

**БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЙД, ӨВӨРХАНГАЙ АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГАТАЙ БАЙГУУЛСАН
ГЭРЭЭНД ТУСГАГДСАН “БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БОДЛОГЫГ ОРОН НУТАГТ
ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ”-НИЙ 2023 ОНЫ ЖИЛИЙН ЭЦСИЙН ТАЙЛАН**

2023.11.25

Д/д	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Үр дүнгийн үзүүлэлт			
		төсөв	Шалгуур үзүүлэлт	Хүрэх түвшин	Хүрсэн түвшин буюу хэрэгжилт (хүрээгүй бол тайлбар)
1.”Байгаль орчны холбогдох хууль, тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах” заалтын хүрээнд					
1	2	3	4	5	6
1.1.	Байгалийн нөөцийг хамгаалах, зохистой ашиглах талаарх иргэд олон нийтийн мэдлэг, хандлагыг дээшлүүлэх сургалт, сурталчилгааны ажил зохион байгуулах.	20.0	Мэдээлэл, сургалт сурталчилгааны тоогоор	Байгалийн нөөцийг хамгаалах, зохистой ашиглах талаарх иргэд олон нийтийн мэдлэг, хандлагыг дээшлүүлэх чиглэлээр сургалт, сурталчилгааны ажил зохион байгуулж, эх бэлтгэл, постер, цахим орчинд хийсэн контент, нэвтрүүлэг, мэдээ сурвалжилга хийлгэсэн байна.	Байгальд ээлтэй хандлага, зөв дадал, шийдлүүдийг танилцуулах, ногоон амьдралын хэв маягийг төлөвшүүлэх, байгаль орчныг хамгаалах талаар орон нутагт тулгамдсан асуудал, зорилтыг хангах зорилгоор иргэд олон нийт, өсвөр үеийнхэнд зориулж 19 суманд 35 удаагийн сургалт, 7 удаагийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулж 5100 иргэн хамрагдаж, Хужирт суманд “Эко анги” тохижуулж, өсвөрийн байгаль хамгаалагчдыг бэлтгэх зорилгоор 20 удаагийн сургалт, “Эко клубүүдийн чуулга уулзалт, 2 удаагийн “Эко аялал” “Илтгэлийн уралдаан”, “Эссе бичлэг” зэрэг арга хэмжээг зохион байгуулж 3200 гаруй хүүхэд хамрагдсан. -“Бид эх дэлхийн хүүхдүүд” эко клубүүдийн чуулга уулзалтыг 04 сарын 17-18-ны өдрүүдэд Арвайхээр хотод зохион байгуулж, ерөнхий боловсролын 30 сургуулийн эко клуб оролцож, байгаль орчныг хамгаалах, экологийн боловсрол олгох, туршлага, мэдээлэл солилцох, мэтгэлцээн, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, шилдэг илтгэгч, шилдэг Эко клубүүдийг шалгаруулан Өвөрхангай аймаг дахь Политехникийн коллеж, Мэргэд лаборатори сургууль, Уянга сумын 2-р сургууль, Бат-Өлзий сумын ерөнхий

					<p>боловсролын сургуулиуд шилдэг эко клубээр шалгарлаа.</p> <p>-Ан амьтан хамгаалах, экологи эдийн засгийн үнэлгээ, ус хэмнэх энгийн арга, жимсний болон гоёл чимэглэлийн мод сөөг тарьж ургуулах чиглэлээр 17 төрлийн 4000 гаруй зөвлөмжийг бэлтгэж иргэд олон нийтэд тараасан.</p> <p>-Сумдын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч нарын нэгдсэн сургалт, зөвлөгөөнийг 3 дугаар сард зохион байгуулж холбогдох албан хаагчдыг бүрэн хамруулсан.</p> <p>-2023 онд орон нутгийн "Хас телевиз", "Соёмбо"-тэй гэрээ байгуулж 19 удаагийн мэдээ, 3 нэвтрүүлэг, сэдвийн сурвалжлаг 3, хоёр шторк хийлгэж, МҮОНТ-ын Цагийн хүрд мэдээллийн хөтөлбөрт 11 мэдээ явуулж, "Оюунана брэнд" ХХК-тай гэрээ байгуулж 15 эх бэлтгэл, сурталчилгааны постер хийлгэж, байгууллагын албан ёсны цахим сайт nature.ov.gov.mn болон пэйж хуудсаар цаг үеийн мэдээллийг тухай бүр дамжуулан байгаль орчны хууль тогтоомж, мэдээ мэдээллийг иргэд олон нийтэд хүргэж ажилласан.</p> <p style="text-align: right;">Хэрэгжилт-100 хувь</p>
1.2.	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт гаргах процессыг и-монголиа цахим системд шилжүүлэх	-	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт гаргах процессыг и-монголиа цахим системд шилжүүлсэн эсэх	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт гаргах хүсэлтийг и-монголиа цахим системээр хүлээн авч дүгнэлтийг хуулийн хугацаанд гаргасан байна.	Төрийн үйлчилгээг цахим хэлбэрт шилжүүлэх, шат дамжлагыг бууруулах, ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх хүрээнд байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт гаргах үйлчилгээг цахимжуулж, "e-mongolia" системд шилжүүлж, 2023 оны 11 сарын байдлаар 15 иргэн, аж ахуйн нэгжид байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт гаргаж цахимаар хүргүүлсэн.
1.3.	Байгаль орчны эсрэг гэмт хэрэг зөрчлийг бууруулах зорилгоор хуулийн	20,0	Хяналт шалгалтын тоо Илрүүлсэн зөрчлийн		Байгаль орчны эсрэг гэмт хэрэг зөрчлийг бууруулах зорилгоор аймгийн ГХУСАЗСЗ, Цагдаагийн газартай хамтран ажиллах

	байгууллагуудтай хамтран урьдчилан сэргийлэх ажил, хяналт шалгалт зохион байгуулах;		тоо Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ;	Хүрээлэн буй орчны эсрэг гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ, хяналт шалгалтыг зохион байгуулсан байна.	<p>төлөвлөгөө гаргаж батлуулж, хэрэгжилтийг ханган ажиллалаа. Аймгийн хэмжээнд нийт 82 зөрчлийн гомдол мэдээллийг хүлээн авч шалган шийдвэрлэх ажиллагаа явуулснаас Амьтны тухай хууль зөрчсөн 32 иргэнд нийт 6,9 сая төгрөгийн торгууль оногдуулж, байгаль орчинд учирсан хохирлын 64,8 сая төгрөгийг нөхөн төлүүлж, цагаан зээр, тарваганы хууль зөрчсөн 23 иргэнд нийт 6,8 мянган төгрөгийн торгууль оногдуулж, ойд учирсан хохирлын 1,8 сая төгрөгийг нөхөн төлүүлж, хууль бусаар бэлтгэсэн 149 ширхэг гуалин мод, 202.95 кг хуш модны самрыг хураан зохих журмын дагуу шийдвэрлэлээ. Зөрчлийн 4 мэдээллийг хүлээн авахаас татгалзаж, гэмт хэргийн шинжтэй 3 зөрчлийн харьяаллын дагуу шилжүүлж, 3 зөрчлийн шалган шийдвэрлэх ажиллагаа явагдаж байна.</p> <p>Нийт 77 зөрчилд 50,1 сая төгрөгийн торгууль оногдуулж, байгальд учирсан хохирлын 114,3 сая төгрөгийг нөхөн төлүүлж шийдвэрлэлээ.</p> <p>2023 онд хүрээлэн буй орныг хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилсан сэргийлэх ажилд 13,0 сая төгрөг төсөвлөж, урьдчилан сэргийлэх ажлыг аймгийн хэмжээнд зохион байгуулж ажиллалаа. 2022 онд 103 зөрчил бүртгэгдэж байсан бол 2023 онд 82 зөрчил бүртгэгдэж өмнөх оноос 20 хувиар буурсан үзүүлттэй байна. Тарваганы мах, махан ороомог, зэрлэг гахай, чоно, үнэгний арьс, эвэр яс, тагтаа, ногтруу, шонхор гэх мэт нийт 356 ширхэг амьтны гаралтай мах түүхий эд, эд зүйлсийг хураан зохих журмын дагуу шийдвэрлэлээ.</p> <p>Цаг үеийн шинж чанартай хамтарсан хяналт шалгалтуудыг 7 удаа зохион байгууллаа. Сум бүрийн байгалийн онцлого, цаг үеийн байдалд тохируулан сумдын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч нарыг 2023 онд урьдчилан сэргийлэх эргүүл, хяналт шалгалт хийх дэлгэрэнгүй хуваарийг гарган баталж хүргүүлж</p>
--	---	--	---	---	--

					хэрэгжилтэд нь хяналт тавьж ажилласан. Мөн байгаль орчны хууль тогтоомж, байгаль орчныг хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, экологийн болон хууль эрхзүйн боловсрол олгох, уламжлалт хэвшмэл буруу ойлголтын эсрэг 1 минутын 10 ширхэг видеo шторк хийж цахим орчинд түгээн ажиллаж байна. Хэрэгжилт-100 хувь
1.4.	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хууль, "Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах төлбөрийн орлогын хэсгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, тайлагнах журам"-ын хэрэгжилтийг хангах, хуулийн хэрэгжилтийг 100 хувьд хүргэх;	-	Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөрийн орлого-50 хувь Ойн нөөц ашигласны төлбөрийн орлого-85 хувь Ус рашаан ашигласны төлбөрийн орлого-55 хувь	Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөр-922,341,100 Ойн нөөц ашигласны төлбөр-272,000,000 Ус рашаан ашигласны төлбөр-422,476,000	Аймгийн ИТХ-ын "Аймгийн 2023 оны төсөв батлах тухай" 2022 оны 12 дугаар сарын 02-ны өдрийн 15/06 дугаар тогтоолын 7 дугаар хавсралтаар байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардалд 147,8 сая төгрөг батлагдсан. Уг зардлаар нийт 8 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр ЗГ-ын 2022 оны 01 дүгээр сарын 05-ны өдрийн 02 дугаар тогтоолоор батлагдсан журмын дагуу боловсруулж батлуулан хэрэгжилтийг ханган ажиллалаа. 2023 онд сумдад нийт 1,9 орчим тэрбум төгрөг хуваарилагдаж, хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажилласан. Аймгийн хэмжээнд байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлого 2023 оны 11 сарын байдлаар ан амьтны нөөц нөөц ашигласны төлбөрийн орлого 1,1 тэрбум, ойн нөөц ашигласны төлбөрийн орлого 695,6 сая төгрөг, ус, рашаан ашигласны төлбөрийн орлого 579,5 сая нийт 2,6 тэрбум төгрөг тус тус төвлөрөөд байна. Хэрэгжилт-100 хувь
1.5.	2024 оны байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын хувь хэмжээ, орлогоос зарцуулах арга хэмжээний төлөвлөлтийг Байгаль орчны төсөв зардлын мэдээллийн санд журамд заагдсан хугацаанд тогтмол оруулах	-	Журмын хэрэгжилтийг хангасан байна.	2024 оны төлөвлөлтийг тогтоосон хугацаанд нь бүрэн зөв оруулсан эсэхэд хяналт тавьж ажилласан байна.;	2024 оны байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын хувь хэмжээ, орлогоос зарцуулах арга хэмжээний төлөвлөлтийг Засгийн газрын 2022 оны 02 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах төлбөрийн орлогын хэсгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, тайлагнах журам"-д заасан 7, 11 саруудад батлагдсан маягтуудын дагуу төлөвлөж

	(www.eic.mn);				байгаль орчны төсөв зардлын мэдээллийн санд шивж оруулах ажлыг зохион байгуулж, сумдын холбогдох албан тушаалтнуудыг арга зүй заавар зөвлөмжөөр хангаж журмын хэрэгжилтийг ханган ажилласан. Хэрэгжилт 100 хувь
1.6.	Байгаль орчны статистик тайланг /БОХ маягт/-ын мэдээллийг хуулийн хугацаанд холбогдох дээд байгууллагад тайлагнасан байх	-	Байгаль орчны статистик мэдээ үнэн зөв гарсан байна.	Байгаль орчны статистик үзүүлэлт сайжирч, мэдээллийн хуулийн хугацаанд мэдээллийн системд оруулсан байна.	Байгаль орчны статистик мэдээ болох “БОХ” тайланг шинэчилсэн маягтын дагуу ойн сангийн өөрчлөлт, нөхөн сэргээлт, ашигт малтмалын нөөцийн өөрчлөлт, ус ашиглалт, хамгаалалт, агнуурын нөөц ашиглалт хамгаалалт, хог хаягдлын чиглэлээр гарган тогтоосон хугацаанд нэгтгэж байгаль орчны мэдээллийн сангийн программд http://www.eic.mn/box/login.php хаягаар 19 сумын 131 тайланг мэдээллийн санд бүртгэх ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Хэрэгжилт-100 хувь
Зорилт-2. Ойн бодлогыг хэрэгжүүлэх талаар					
2.1.	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг аймгийн хэмжээнд хэрэгжүүлэх стратеги төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжилтийг хангаж ажиллах;	Сумдын БОХНСА Х-ний Нийт зардал-10.0	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд зохион байгуулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн хувь	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг аймгийн хэмжээнд хэрэгжүүлэх стратеги төлөвлөгөө болон аймгийн Ойн менежментийн төлөвлөгөөг шинэчлэн боловсруулж батлуулсан байх.	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний улсын стратеги төлөвлөгөө шинэчлэн батлагдсантай холбогдуулж аймгийн стратеги төлөвлөгөөг Ойн менежментийн төлөвлөгөөний хамт шинэчлэн боловсруулж, аймгийн Засаг даргын зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлж Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Ойн газраар батлуулахаар хүргүүллээ. Хэрэгжилт-90 хувь
2.2.	Мод, сөөгийн үрийн нөөц бүрдүүлэх ажлыг зохион байгуулах;	-	-Шилмүүст модны үр-100 кг-аас дошгүй, -Навчит модны үр-200кг-аас доошгүйг бэлтгэсэн байна.	Аймгийн хэмжээнд шаардлагатай мод, сөөгийн үрийн нөөц бүрдүүлсэн байх;	2023 онд аймагт мод үржүүлгийн үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж байгууллагууд хайлаасны үр 150 кг, шар хуайс-30 кг, гоёл чимэглэлийн модны үр 20 кг, хуш модны үр 100 кг, шинэсний үр 35 кг-г тус тус түүж бэлтгэсэн байна. Хэрэгжилт 100 хувь
2.3.	Мод үржүүлэг, ойжуулалт, ойн зурвас, суурин газрын цэцэрлэгжүүлэлтийн зориулалтаар ажил хийх хүсэлт ирүүлсэн аж ахуйн	-	2023 оны сумдын газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд мод тарих 358.7 га	Мод тарих газрыг газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусгаж олгосон байна.	Газар зохион байгуулалтын 2023 оны төлөвлөгөөнд 11 суманд 35 га газрыг мод тарих, ногоон байгууламж байгуулах, 10 га талбайг мод үржүүлгийн газар байгуулах иргэн аж ахуйн нэгжид олгохоор тусгаж 60 орчим га

	нэгж, иргэдэд шаардлагатай газрыг орон нутгийн тусгай хэрэгцээнд авч, газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусган, холбогдох хууль, журмын дагуу шуурхай шийдвэрлэж ажиллах;		талбайг тусгаж, олгосон байна.		талбайг ойн зурвас, ойжуулалт хийх зориулалтаар олгож, 2022 онд 13 суманд 458,7 га газрыг мод тарих, ногоон байгууламж байгуулах, мод үржүүлгийн газар байгуулах иргэн аж ахуйн нэгжид олгохоор тусгаж 100 орчим га талбайг мод үржүүлэг, ойн зурвас, ногоон байгууламж байгуулах зориулалтаар олгосон байна. Хэрэгжилтийн хувь-100
2.4.	Мод, сөөгийн тарьц, суулгацын нөөц бүрдүүлэх ажлыг зохион байгуулах;	-	-Шилмүүст модны тарьц, суулгац 150,000-аас доошгүй, -Навчит модны тарьц, суулгац-300,000-аас доошгүй тарьц ургуулсан байх	Мод, сөөгийн тарьц, суулгацын нөөц бүрдүүлсэн байх	2023 онд улсын хэмжээнд мод үржүүлгийн газруудын бүртгэл тооллого зохион байгуулагдаж Өвөрхангай аймагт хийгдсэн тооллогоор тус аймгийн Арвайхээр, Тарагт, Зүүнбаян-Улаан, Баруунбаян-Улаан, Хужирт, Хархорин, Бат-Өлзий сумдад мод үржүүлгийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг 17 аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэн уг тооллогод хамрагдсан. Эдгээр мод үржүүлгийн газруудад 20 гаруй нэр төрлийн 5.7 сая орчим тарьц суулгац байгаагаас ирэх онд ойжуулалт, цэцэрлэгжүүлэлтэд шилжүүлэх боломжтой 2-с дээш настай 1.2 сая тарьц суулгац ургуулж нөөц бүрдсэн. Хэрэгжилтийн хувь-100
2.5.	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд мод тарих ажлыг зохион байгуулах;	-	“Тэрбум мод” хөдөлгөөний хүрээнд тарьсан модны тоо, ургалтын хувь	Аймгийн хэмжээнд 800 мянган мод тарьсан байх	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд 2023 оны бүх нийтээр мод тарих хаврын өдрийг Өвөрхангай аймагт 2023 оны 05 сарын 12-ноос эхлүүлж тарьц суулгац нийлүүлэх үзэсгэлэн худалдааг Арвайхээр, Хархорин сумдад зохион байгууллаа. Энэ жилийн бүх нийтээр мод тарих өдрийг төв суурин газрын айл өрхүүдийг оршин суугаа хашаандаа мод тариулах, “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор “Өрх бүр хашаандаа мод тарьцгаая” уриалга өрнүүлж зохион байгуулж байна. 2023 оны 10 сарын 15-ны байдлаар тус аймагт 326,800 орчим мод бут тарьсан байна.

					Хэрэгжилт-70
2.6.	Ойжуулалт, ойн зурвас байгуулах ажил гүйцэтгэх;	Сумдын БОХНСА Х-ний нийт зардал-240.6	2023 онд өөрийн хөрөнгөөр ойжуулалт-20 га-аас доошгүй, БСУТАжил-15 га, орон нутгийн төсвөөр ойжуулалт -5 га, ойн зурвас-20 га-д хийх	Ойжуулалт, ойн зурвас,байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажлууд хийгдсэн байна.	Ойн газар, “Тэрбум мод” сангаас зарлагдсан сонгон шалгаруулалтад шалгарсан “Их сумт хайрхан” ХХК Бат-Өлзий сумын Хойд агуйт, Баянзураад ойжуулалт 28 га, ойгоос мод бэлтгэсэн аж ахуйн нэгж нөхөрлөлүүд өөрийн хөрөнгөөр 12 га ойжуулалт, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажил 15 га-д тус тус хийсэн. Орон нутгийн төсвөөр Зүүнбаян-Улаан сум ойжуулалт 3 га, бусад сумдад ойн зурвас 14 га, төв суурин газарт шинээр байгуулсан ногоон байгууламж 35 га талбайд мод тарьсан. Ойн зурвас байгуулах ажил улсын төсвийн хөрөнгөөр тал хээр говийн бүсийн хамгаалалтын ойн зурвас байгуулах ажил Баян-Өндөр суманд 10 га, Баруунбаян-Улаан суманд 8 га, Баянгол суманд 8 га тус тус хийгдсэн. Аймгийн хэмжээгээр ойжуулалт 43 га, байгалийн сэргэн ургалтад туслах ажил 15 га, ойн зурвас 40 га, шинээр байгуулсан ногоон байгууламж 35 га, “Тэрбум мод” хөдөлгөөний хүрээнд тарьсан модны тоо 10 сарын 25-ны байдлаар 326,800 ширхэг мод бут тарьж, намрын тооллогоор 80 хувийн ургалттай байна.
					Хэрэгжилт-100 хувь
2.7.	Ойн хөнөөлт шавьжтай тэмцэх устгал тэмцлийн ажил гүйцэтгэх;	Сумдын БОХНСА Х-ний Нийт зардал-409.5	Хортон устгалын ажил 9115 га-аас доошгүй талбайд хийгдсэн байх	Хортоны судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгүүлж, шаардлагатай ойд хөнөөлт шавьжтай тэмцэх устгал тэмцлийн ажил хийгдсэн байна.	Бат-Өлзий, Хужирт, Хархорин сумдын ойн санд хийгдэх хөнөөлт шавжийн устгал тэмцлийн ажлын сонгон шалгаруулалтад “Гранд-Форест”, “Хатант Форест” ХХКомпаниуд шалгарч 2023 оны 06 дугаар сарын 16-наас 07 сарын 20 хүртэл хугацаанд яacobсоны төөлүүрч, шинэсний шилмүүс хуйлагч эрвээхэйн хөнөөлийн голомт илэрсэн талбайд утаат үүргийн шүршигч багаж ашиглан химийн аргаар устгал тэмцлийн ажлыг зохион байгууллаа. Дээрх аж ахуйн нэгжүүд Хархорин суманд 600, Хужирт суманд 1337, Бат-Өлзий суманд 7407, Уянга суманд 180, Хайрхандулаан суманд 125, Зүүнбаян-Улаан суманд 1500 га, нийт 11,149 га талбайд устгал

					<p>тэмцлийн ажлыг гүйцэтгэж үүнд орон нутгийн төсвөөс буюу байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардлаас 407.2 сая төгрөг зарцуулсан байна.</p> <p>Тус аймагт “Эрүүл ой” төслийн хүрээнд хэрэгжиж байгаа улсын төсвөөр хийгдэх ойн хөнөөлт шавжийн устгал тэмцлийн ажлыг 2023 оны 08 сарын 10-18-ны хугацаанд хийгдсэн. Уг ажлыг Бат-Өлзий суманд 16000 га, Хужирт суманд 2000 га, Хархорин суманд 2000 га нийт 20,000 га талбайд авиа химийн аргаар гүйцэтгэлээ.</p> <p style="text-align: center;">Хэрэгжилт-100 хувь</p>
2.8.	Төв суурин газрын ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх;	Сумдын БОХНСА Х-ний Нийт зардал-125.5	Шинээр нэмэгдсэн ногоон байгууламжийн хэмжээ	Аймгийн нийт ногоон байгууламжийн хэмжээ 190 га-д хүргэх	<p>Арвайхээр суманд мод тарих төвлөрсөн байршил болох 23 га талбай бүхий “Баян намсрай” цэцэрлэгт хүрээлэнг шинээр байгуулж энэ жилийн мод тарих өдрүүдээр 130 гаруй байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн 2800 гаруй ажилчид, албан хаагчид 10,500 орчим мод тарилаа. Энэхүү цэцэрлэгт хүрээлэнд мод тарихад Арвайхээр сумын Гандан пунцоглин хийдийн лам нар оролцож цаашид сүсэгтэн олон, иргэдээр буяны зорилгоор мод тариулж байх, мод тарих соёлыг бүх нийтийн үйлс болгож түгээн дэлгэрүүлэх ажлыг хамтарч зохион байгуулж ажиллах юм.</p> <p>Сумдаас ирүүлсэн мэдээллээр 2023 онд шинээр байгуулах ногоон байгууламж 35 га талбайгаар нэмэгдлээ. Төв суурин газрын ногоон байгууламж нэмэгдүүлэх ажилд сумдын орон нутаг хөжүүлэх сан болон байгаль орчныг хамгаалах нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардлаас 540,0 сая төгрөг зарцуулсан байна.</p> <p style="text-align: center;">Хэрэгжилт-100</p>
2.9.	Сум дундын Ойн ангийн мод үржүүлгийн газрын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж тарьц, суулгацын нөөцийг нэмэгдүүлэх;	Сумдын БОХНСА Х-ний Нийт зардал	Тарьц, суулгацын нөөцийг нэмэгдүүлсэн эсэх	2023 онд 450.000-аас доошгүй тарьц суулгац ургуулах.	2023 онд Сум дундын Ойн ангийн мод үржүүлгийн газрыг 3 га талбайгаар өргөтгөж хөрс боловсруулах, тарьц суулгац ургуулах ажил төлөвлөгөөний дагуу бүрэн хийгдлээ. Мод үржүүлгийн газарт шаардлагатай үр,

		37.5			мөчир бэлтгэх, бордоо, ариутгалын бодис, хүлэмж, услалтын систем авах, гэрээт ажилтан ажиллуулах зэрэг ажилд дэмжлэг үзүүлж Бат-Өлзий сумын орон нутгийн төсөв байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардлаас 30,0 сая төгрөгийн санхүүжилт олголоо. Улсын хэмжээнд явагдсан мод үржүүлгийн газрын бүртгэл тооллогоор Сум дундын Ойн ангийн мод үржүүлгийн газарт 2023 оны байдлаар 1300.0 мянга орчим ширхэг тарьц суулгац ургуулж байна. Сум дундын Ой анги улсын төсвийн санхүүжилтээр эх ургамлын плантаци байгуулах, ойн үрийн талбай арчлах ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн. Хэрэгжилтийн хувь-100
Зорилт-3. Усны нөөцийн ашиглалт, хамгаалалтын талаар:					
3.1.	Булаг шанд, рашааны эхийг хамгаалах	БОХНСА Х-ний зардал 25.0	Хамгаалсан булаг шандны тоогоор	Аймгийн хэмжээнд 15-аас доошгүй булаг шандны эхийг хамгаалж, нутгийн иргэдэд хариуцуулсан байна.	Булаг шанд, рашааны эхийг хашиж, хамгаалах материал нийлүүлэх аж ахуйн нэгжийн гүйцэтгэгчийг сонгон тендерийн материалыг боловсруулж, гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах тендерийг 3 удаа зарлаж, 09 дүгээр сарын 13-ны өдөр “Их дөлгөөн хангай” ХХК шалгарч булаг шандын эхийг хашиж хамгаалах материал нийлүүлэх гэрээг байгуулж эхийг хамгаалах шаардлагатай 15 булгийн судалгааг гаргаж материалыг нийлүүлж булгийн эхийг хажиж хамгаалах ажил хийгдэж байна. Сумдад байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардлаар Хужирт 10, Арвайхээр-1, Зүүнбаян-Улаан 1, Гучин-Ус 2, Уянга 3, нийт 18 булаг хашиж хамгаалахаар төлөвлөж ажлууд хийгдэж байна. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үр нөлөөг бууруулах үйл ажиллагаанд эмэгтэйчүүдийн манлайлал төслөөс Арвайхээр сумын Бурхийн эхийг хашиж хамгаалсан бөгөөд аймгийн хэмжээнд 2023 онд нийт 34 булаг хашиж хамгаалсан байна. Хэрэгжилт-100 хувь
3.2.	Газрын доорх усны	10,0	Хяналтын цооногт стандартын	Бат-Өлзий сумын	Хужирт сумын халуун рашааны хэрэглээ, чанарыг хянах зорилгоор мониторингийн

	мониторингийн цооногт мэдээлэл дамжуулах хагас автомат багаж суурилуулах.		шаардлага хангасан багаж суурилуулсан эсэх	ашиглалтын горимын хяналтын цооногийг тоноглох	цооногт автомат багаж суурилуулах ажлын хүрээнд КРМ ХХК-тай байгуулан рашааны мониторингийн цооногт усны түвшин, температур хянах зориулалт бүхий TD-Diver Datalogger суурилуулж www.groundwater.mn улсын нэгдсэн системд холбуулсан. Тус багаж нь онлайн горимоор ажиллаж хоногт 4 удаагийн мэдээг хурааж улсын мэдээллийн системд тогтмол мэдээлж байхаар тохируулга хийгдсэн. Хэрэгжилт -100 хувь
3.3.	Томоохон голын дагуух хөрс, орчны бохирдлыг бууруулах арга хэмжээ зохион байгуулах, Дэлгэрэх голын голдрилыг сэргээн засварлах.	20,0	Авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний үр дүн	Томоохон голуудын дагуух хөрс орчны бохирдлоос урьчилан сэргийлэх арга хэмжээ зохион байгуулсан байна.	Томоохон голын дагуух хөрс, орчны бохирдлыг бууруулах зорилтын хүрээнд “Цаг гаргая” аян, “Явган аялал”-ын тэмцээнийг зохион байгуулж, тэмцээний үеэр хээрийн цай амттай, олс таталт, Дайргын гол дагуух хог түүх марафон тэмцээнүүдийг зохион байгуулж 70 гаруй шуудай хог хаягдлыг цэвэрлэж хогийн нэгдсэн цэгт хүргэсэн. “Дэлхийн усны өдөр”-ийг “Өөрчлөлтийг хурдасгая”, “Дэлхийн байгаль хамгаалах өдөр”-ийг “Хуванцар хог хаягдлын бохирдлын шийдэл” уриан дор тус тус тэмдэглэн өнгөрүүлээ. Тэмдэглэлт өдрүүдийн хүрээнд аймгийн ЕБС-ийн 1-10 дүгээр ангийн сурагчид, цэцэрлэгийн бэлтгэл, ахлах бүлгийн нийт 400 орчим хүүхдэд “Усны үнэ цэнэ”, “Усыг зүй зохистой ашиглах” талаар сургалтыг тухай бүр зохион байгууллаа. Аялал жуулчлалын улирал эхэлсэнтэй холбогдуулан Онги, Дайргын орчимд аялаж зугаалж байгаа иргэдэд үер усны аюулаас урьдчилан сэргийлэх талаар хууль хяналтын байгууллагуудтай хамтарсан эргүүл хяналтыг зохион байгуулж хууль тогтоомжийг сурталчлан гарын авлага тарааж анхааруулга мэдээлэл өгч ажиллаж байна. Зэвсэгт хүчний 256-р анги, Онги-Таац голын сав газрын захиргаатай хамтран 2023 оны 06 сарын 26-ны өдрөөс 30-ны өдрүүдийн хооронд Онги, Дайргын гол орчмыг цэвэрлэх ажлыг зохион байгуулж, 20 гаруй тн хог хаягдлыг

					<p>цэвэрлэж хогийн нэгдсэн цэгт хүргэх ажлыг зохион байгуулсан.</p> <p>Дэлгэрэх голын голдирол үерийн усны нөлөөгөөр эвдэрч гэмтэхээс хамгаалах үүднээс хөвийн дарагдсан лаг хагшаасыг цэвэрлэх, инженерийн байгууламж, суваг хоолойг хэвийн үйл ажиллагаанд оруулж, цаашдын ашиглалтыг сайжруулах зорилгоор Арвайхээр сумын ЗДТГ, Онги-Таац голын сав газрын захиргаа хамтран 2023 оны 06 дугаар сарын 10-ны өдрөөс эхлэн хөв цөөрмийн лагийг цэвэрлэх ажлыг хамтран зохион байгуулсан. Тус ажлын гүйцэтгэгчээр “Арвайхээр тохижилт, үйлчилгээ” ОНӨААТҮГ ажиллаж нийт 2360 м3 лагийг ачиж, зөөж тээвэрлэн Арвайхээр сумын хог хаягдлын нэгдсэн цэгт хүргэж, хог хаягдлыг дарж булшлан, 800м2 газарт техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн.</p> <p>Хэрэгжилт-100 хувь</p>
3.4.	Усан сан бүхий газарт идэвхтэн байгаль хамгаалагч ажиллуулах, ажлын үр дүнгээр урамшуулах, тэдний мэдлэг чадварыг дээшлүүлэх.	14,0	Идэвхтэн байгаль хамгаалагч ажиллуулах журмын хэрэгжилтийг хангаж ажиллах.	Шаардлагатай сумдад идэвхтэн байгаль хамгаалагч ажиллуулж, урамшуулан чадавхижуулах ажлыг зохион байгуулна.	Усан сан бүхий газарт 3 идэвхтэн байгаль хамгаалагч ажиллуулж, одоо ажиллаж буй идэвхтэн байгаль хамгаалагчийн судалгааг гарган, тэдэнд шинээр гарсан хууль, дүрэм, журмыг танилцуулах мэдлэг чадварыг дээшлүүлэх сургалтыг 12 сард зохион байгуулахаар бэлтгэл ажлыг хийж байна. <p>Хэрэгжилт тооцох боломжгүй.</p>
3.6.	Усны тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.4-т заасны дагуу усны сан бүхий газар, усны эх үүсвэрийн онцгой болон энгийн хамгаалалтын, эрүүл ахуйн бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн тэжээгдлийн мужийн заагийг ИТХ-аар тогтоож, Хууль зүйн яаманд бүртгүүлж, дэглэмийг мөрдүүлэх	19,0	17 сумын усны тоо бүртгэлийг хийж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийг тогтоож, тэмдэгжүүлнэ.	Усны тооллогыг хийж, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийг тогтоож, усны мэдээллийн сангийн мэдээллийг шинэчилнэ.	Өвөрхангай аймгийн Засаг даргын 2023 оны 06 дугаар сарын 22-ны өдрийн А/417 захирамжаар “Уст цэгийн тоо бүртгэл хийх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс тогтоох” ажлын хэсэг байгуулагдаж аймгийн 16 суманд 6 дугаар сарын 20-ноос 11 дүгээр сарын 10-ны өдрийн хугацаанд хээрийн судалгааны ажлыг гүйцэтгэж, хамгаалалтын бүсийн зураглалын ажлыг Arcgis 11.8, Qgis программуудыг ашиглан боловсруулж байна. Тус ажлын хүрээнд гол, булаг, рашаан, худаг, нуур цөөрөм, усны барилга байгууламжуудыг маягтын дагуу судалгааг гаргасан. Тооллогын дүнгээр

					Өвөрхангай аймагт нийт давхардсан тоогоор 243 гол горхи, 1019 булаг шанд, 107 нуур цөөрөм, 2257 худаг, 10 услалтын систем, 11 хөв цөөрөм бүртгэгдсэн байна. Хэрэгжилт 100 хувь
3.7.	Усны нөөцийг хамгаалах, зохистой ашиглах, үер усны аюулаас урьдчилан сэргийлэх талаарх иргэд олон нийтийн мэдлэг, хандлагыг дээшлүүлэх сургалт, сурталчилгааны ажил зохион байгуулах.	14,8	Орон нутгийн болон үндэсний телевизээр тухай бүрд мэдээлэл хүргэх.	Үндэсний болон Орон нутгийн телевизүүд цахим хуудсаар байгаль орчны мэдээ, мэдээллүүдийг иргэд олон нийтэд хүргэх.	“Дэлхийн усны өдөр”-ийг “Өөрчлөлтийг хурдасгая”, “Дэлхийн байгаль хамгаалах өдөр”-ийг “Хуванцар хог хаягдлын бохирдлын шийдэл” уриан дор тус тус тэмдэглэн өнгөрүүлээ. Тэмдэглэлт өдрүүдийн хүрээнд аймгийн ЕБС-ийн 1-10 дүгээр ангийн сурагчид, цэцэрлэгийн бэлтгэл, ахлах бүлгийн нийт 400 орчим хүүхдэд “Усны үнэ цэнэ”, “Усыг зүй зохистой ашиглах” талаар сургалтыг тухай бүр зохион байгуулсан. Усны нөөцийг хамгаалах, зохистой ашиглах, үер усны аюулаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор Онги-Таац голын сав газрын захиргаатай “Эко-Эргүүл” арга хэмжээг зохион байгуулах ажлын гэрээг байгуулан 2023 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдрөөс 10 дугаар сарын 01-ны өдрийг хүртэл хугацаанд 7 хоног бүр хуваарь гарган арга хэмжээг зохион байгуулсан. Тус ажлын хүрээнд Онги, Дайрга, Орхон, Орхоны хүрхрээ, Таацын гол дагуу нийт 45 өдрийн хугацаанд 1000 гаруй тээврийн хэрэгсэл, 4700 гаруй иргэнд ил задгай хог хаягдал хаяхгүй байх, үер усны аюулаас сэргийлэх талаар мэдээлэл өгч 1500 гаруй гарын авлага тарааж Онги, Дайргын гол дагуух тэмдэгжүүлэлтийн самбаруудыг шинэчилсэн. Хэрэгжилт-100 хувь
3.8.	Хөв цөөрөм байгуулах зураг төсөв хийлгэх.	25.0	Хөв цөөрмийн зураг төсвийг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх.	Хөвийн зураг төсөв хийлгэсэн байна.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн дагуу Өвөрхангай аймгийн Есөнзүйл сумын нутагт орших хөв цөөрмийг шинэтгэн засварлах ажлын зураг төсөл боловсруулах ажлын даалгавар, тендерийн жишиг баримт бичгийг боловсруулан www.tender.gov.mn цахим хаягт нээлттэйгээр байршуулан санал

					хүлээн авч байна. Тус тендер 2023 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр нээгдэж шалгарсан газартай гэрээ байгуулан зураг төсөл боловсруулах ажлыг гүйцэтгэнэ. Хэрэгжилт-90 хувь
3.9.	Ус бохирдуулагчийн эх үүсвэрийн тооллого хийх.	-	Аймгийн хэмжээнд тооллогыг зохион байгуулна.	Ус бохирдуулагчийн эх үүсвэрийн тооллогын зохион байгуулж дүн мэдээг нэгтгэсэн байна.	Уст цэгийн тоо бүртгэл хийх, усны сан бүхий газрын онцгой болон энгийн хамгаалалтын бүс тогтоох ажлын хүрээнд сумын төвүүдэд үйл ажиллагаа явуулж буй ус бохирдуулагчийн тоог нарийвчлан гаргасан бөгөөд аймгийн хэмжээнд 722 иргэн, ААН үйл ажиллагаа явуулж байна. 2023 онд 140 аж ахуйн нэгж хаягдал усны дүгнэлт гаргуулан ус бохирдуулсны төлбөрт 3,963,068 төгрөгийг аймгийн төсөвт төвлөрүүлсэн байна. Хэрэгжилтийн хувь-100
Зорилт-4 Хүрээлэн буй орчин, байгалийн нөөцийг хамгаалах талаар:					
4.1.	Аймгийн ерөнхий агнуур зохион байгуулалтын судалгаа хийлгэх	Сумдын БОХНСА Х-ний нийт зардал 35.000	Ан бүхий 14 суманд	Ерөнхий агнуур зохион байгуулалтын судалгааг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэж, аймгийн ан агнуурын менежментийн төлөвлөгөөг шинэчлэн боловсруулж аймгийн ИТХ-аар батлуулсан байна.	Өвөрхангай аймгийн ерөнхий агнуур зохион байгуулалтын судалгаа, 2024-2028 онд хэрэгжүүлэх ан агнуурын менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах ажлын зөвлөх үйлчилгээний тендерийг зарлаж, “Авралын эрэлд” ХХК шалгарсан. Хээрийн судалгааг 2023 оны 08 сарын 04-28-ыг хүртэл хугацаанд ан амьтад бүхий 17 сумыг хамруулан хийж, 09 сарын 11-ний өдөр сумдын Засаг дарга, Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагчдад судалгааны ажлын үр дүнг танилцуулж санал авах хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, аймгийн Засаг даргын зөвлөлийн хуралд танилцуулан, аймгийн ИТХ-ын 2023 оны 09 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 22/03 дугаар тогтоолоор Ерөнхий агнуур зохион байгуулалтын судалгааны тайлан, аймгийн ан агнуурын менежментийн төлөвлөгөөний төслийг дэмжсэн тогтоол гарч, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд хүргүүлээд байна. Хэрэгжилт-100 хувь
4.2.	Амьтны амьдрах орчныг сайжруулах, өсгөн	Сумдын БОХНСА	Биотехникийн арга хэмжээг зохион	Нэн ховор, ховор амьтад бүхий 14 суманд	2023 онд нийт 15 сумын 94 цэгт 5000 боодол өвс, 8 тонн хужрыг нэн ховор болон ховор

	үржүүлэх, нэн ховор, ховор амьтанд зориулж худаг гаргах, биотехникийн арга хэмжээ авах;	Х-ний нийт зардал 85.4	байгуулсан үр дүн, давтамж, тоо хэмжээгээр	биотехникийн арга хэмжээг батлагдсан төсвийн дагуу зохион байгуулсан байна.	амьтад болох аргаль, янгир, халиун буганд тавьж өгөх ажлыг холбогдох сумдын ЗДТГазар, Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, Байгаль хамгаалагч, нөхөрлөлийн гишүүдтэй хамтран хийж гүйцэтгэсэн. Хэрэгжилт-100 хувь
4.3.	Идлэг шонхор болон бусад махчин шувуудыг өндөр хүчдэлд цохиулж эрсдэхээс хамгаалж, хиймэл үүр, шувууны суудал хийж шаардлагатай газруудад байршуулах.	Сумдын БОХНСА Х-ний Нийт зардал 65.0	8 суманд хиймэл үүр, шувууны суудал хийж шаардлагатай газруудад байршуулсан байна.	Есөнзүйл, Баян-Өндөр, Сант, Хайрхандулаан, Хужирт, Хархорин, Гучин-Ус суманд идлэг шонхор болон бусад махчин шувуудыг өндөр хүчдэлд цохиулж эрсдэхээс хамгаалж, хиймэл үүр, шувууны суудал хийж шаардлагатай газруудад байршуулсан байна.	Идлэг шонхор болон бусад махчин шувуудыг өндөр хүчдэлд цохиулж эрсдэхээс хамгаалж, тус аймгийн Баян-Өндөр суманд 100 ширхэг, Тарагт, Хайрхандулаан чиглэлийн ЭБЦТСтанцын 10 квт шугмын дагуу 20 ширхэг, Хархорин суманд 50 ширхэг, Гучин-Ус сум 30 ширхэг, Хужирт суманд 140 ширхэг, нийт 340 ширхэг суудал хийж шаардлагатай газруудад байршууллаа. Хэрэгжилт-100 хувь
4.4.	Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгах үйл ажиллагааг дэмжих, сумдыг дахивар бүтээгдэхүүн бэлтгэн нийлүүлэх боломжоор хангах	-	Хог хаягдлын дахин боловсруулалтын хэмжээ	Зарим сумдад хоёрдогч түүхий эд нягтруулж, пресслэх төхөөрөмж нийлүүлсэн байна.	Өвөрхангай аймгийн Өлзийт, Тарагт сум хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгах үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор орон нутгийн төсвийн 9,5 сая төгрөгөөр хоёрдогч түүхий эд пресслэх төхөөрөмж худалдан авч хоёрдогч түүхий эд бэлтгэн нийлүүлэх боломжтой болсон. Ингэснээр аймгийн хэмжээнд 14 сум хоёрдогч түүхий эд пресслэх 20 төхөөрөмжтэй болсон. Хэрэгжилт-100 хувь
4.5.	Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах агуулахын менежментийг хариуцах байгууллагыг сонгон шалгаруулах	-	Сонгон шалгаруулсан эсэх	Хариуцах байгууллагыг сонгон шалгаруулсан байх	Барилгын ажил дуусаагүй тул менежментийг хариуцах байгууллагыг шалгаруулаагүй байна. Хэрэгжилт тооцох боломжгүй.
4.6.	Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах агуулахыг барьж дуусгаж, хэвийн үйл ажиллагааг хангах нөхцлийг бүрүүлэх	-	Агуулахын барилгыг хүлээн авсан байна.	Аюултай хог хаягдлын түр хадгалах агуулахын хэвийн үйл ажиллагаа хангагдсан байна.	Орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хорооноос манай аймагт зарлагдсан “Аюултай хог хаягдлыг хадгалах, агуулахын жишиг зураг, төсөв боловсруулж батлуулах, стандартын шаардлага хангасан аюултай хог хаягдлын агуулахыг барих” нээлттэй тендерийн гүйцэтгэгчээр “ЖАМ” ХХК шалгаран орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хорооны ажлын албатай 2021 оны 11 дүгээр сарын 08-ны

					<p>өдрийн ОББҮХ/136 дугаартай гэрээ байгуулан барилгын ажлыг гүйцэтгэж байгаа бөгөөд тус барилгын ажил 70 хувьтай баригдаж түр зогссон байдалтай байна. Тухайн барилгын ажлын чанарт анхаарч, яаралтай ашиглалтад оруулах талаар Орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хороонд 2023 оны 04 дүгээр сарын 10-ны өдрийн 69 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн.</p> <p style="text-align: center;">Хэрэгжилт-70</p>
4.7.	<p>Орон нутагт газар ашиглагч иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагуудад байгаль орчинд ээлтэй хэрэглээний соёл хэвшүүлэх, хог хаягдлыг ангилан ялгах дадал зуршлыг төлөвшүүлэх, хүний эрүүл мэнд байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах талаар сургалт, семинарыг үе шаттайгаар зохион байгуулах</p>	-	<p>Зохион байгуулсан сургалт, нөлөөллийн арга хэмжээгээр</p>	<p>Аймгийн төв, сумдын хэмжээнд сургалт, семинарыг үе шаттайгаар зохион байгуулсан байна.</p>	<p>“Монголд зочлох жил”-ийн хүрээнд Хог хаягдлын тухай хууль, БОАЖ-ын сайдын 2023 оны 02 албан даалгаварын хэрэгжилтэд урьдчилан сэргийлэх төлөвлөгөөт хяналт шалгалтыг зохион байгуулж улсын чанартай авто зам дагуу сумдын удирдлага, үйлчилгээ эрхэлдэг иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллага, үйлчилгээний газрууд, шатахуун түгээх станцуудад Засгийн газар, БОАЖЯ, орон нутгаас хэрэгжүүлж байгаа бодлого арга хэмжээ, хог хаягдлыг ангилан ялгах дадал зуршлыг төлөвшүүлэх, стандартын шаардлага хангаагүй нүхэн жорлонг буулгах, стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжаар иргэдэд үйлчлэх, хүний эрүүл мэнд байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах талаар мэдээлэл, зөвлөмж өгсөн. Сумдын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч нарын нэгдсэн сургалт, зөвлөгөөнийг зохион байгуулж “Орчны бохирдлыг бууруулах талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар” сумдад авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар мэдээлэл хүргэсэн.</p> <p>Өвөрхангай аймгийн төрийн бус байгууллагуудын нэгдсэн холбоо “Уур амьсгалын өөрчлөлтийн сөрөг нөлөөллийг сааруулах ба дасан зохицох чадавхыг нэмэгдүүлэх нь” зөвлөлдөх уулзалтад Уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг байгаль орчны салбараас авч хэрэгжүүлж буй бодлого,</p>

					<p>чиглэлийн талаар мэдээлэл өгсөн тус уулзалтад Арвайхээр сумын багийн Засаг дарга нар, тариаланч малчдын төлөөлөл 60 гаруй иргэд, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын төлөөлөл оролцсон. “Хогоо ангилж хэвшье”, “Нүхэн жорлонгоо стандартын болгоё” 100 ширхэг гарын авлага, “Байгальд ээлтэй аялъя”, “Хогийг хогийн саванд нь”, “Хуванцарын түүх” богино хэмжээний шторкууд бэлтгэн байгууллагын цахим хуудас болон, хот хоорондын нийтийн тээврээр зорчиж буй зорчигч, иргэдэд тогтмол хүргэн ажиллаж байна.</p> <p style="text-align: right;">Хэрэгжилт-100 хувь</p>
4.8.	Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь бууруулах, дахин ашиглах, дахин боловсруулах 3R цогц менежментийг хэрэгжүүлж эдийн засгийн эргэлтэд оруулах	-	Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр ангилан ялгасан хэмжээ	Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр ангилан ялгаж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулсан байна.	<p>Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь бууруулах, дахин ашиглах, эдийн засгийн эргэлтэд оруулах ажлын хүрээнд аймгийн хэмжээнд 13 сум хоёрдогч түүхий эд пресслэх 20 төхөөрөмжтэй болж, иргэдтэй гэрээ байгуулан иргэдийг ажлын байраар хангаж, сумын төвдөө хог хаягдлыг ангилан ялгаж дахин боловсруулах боломжтой хог хаягдлыг пресслэн аймгийн төв болон Улаанбаатар хотын хоёрдогч түүхий эд бэлтгэн нийлүүлэх төвд нийлүүлж байна. 2023 онд 67 тн дахивар цуглуулж орчны бохирдол үүсэхээс урьдчилан сэргийлсэн байна.</p> <p style="text-align: right;">Хэрэгжилт-100 хувь</p>
4.9.	Сумын төвүүдэд хог хаягдлын гуравдугаар зэрэглэлийн төвлөрсөн цэгийн ландфилл байгуулах	Сумдын БОХНСА Х-ний нийт зардал 30,0	2-оос доошгүй сумын төвлөрсөн цэгийг шинэчилсэн эсэх	Хог хаягдлын төвлөрсөн цэгийн талбайн хэмжээг багасгаж, тохижуулсан байна.	<p>Баянгол сум орон нутгийн төсвийн 92,4 сая төгрөгийн тендер зарлан гүйцэтгэгчээр “Тулгат-Ирээдүй Ундарга” ХХК шалгаран сумын төвд хуримтлагдсан элсийг зөөх, Онгийн гол дагуу үүссэн хайрганы нүхийг нөхөн сэргээх, хуучин хогийн цэгийг зөөж, тэгшлэх, шинээр хогийн цэг байгуулах байгуулах ажлыг гүйцэтгэж байна. Тарагт сум орон нутгийн төсвийн 50,0 сая төгрөгийн тендер зарлан сумын төвийн нэгдсэн 2 га талбай бүхий хогийн цэгийн хогийг түрж булшлах, талбайн хэмжээг багасгах, хашаажуулах, хоёрдогч түүхий эд пресслэх</p>

					төхөөрөмж нийлүүлэх ажлын тендер зарлаж, “Бүргэдэй Хайрхан” ХХК шалгаран ажлыг гүйцэтгэсэн. Хэрэгжилт-100 хувь
4.10.	Хууль бус ашигт малтмал олборлолтыг таслан зогсоох хяналт шалгалтыг эрчимжүүлэх	Орон нутгийн төсөв	2-оос доошгүй удаа хяналт шалгалтын ажлыг зохион байгуулсан байна.	Хяналт шалгалтын тоо.	Хууль бус ашигт малтмал олборлолтыг таслан зогсоох хяналт шалгалтын хүрээнд иргэдээс төрийн байгууллага албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл гомдол шийдвэрлэх тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Арвайхээр сумын иргэн Б.Ууганбаяр, Уянга сумын иргэн О.Баярсайхан гэх иргэдээс Уянга, Зүүнбаян-Улаан, Тарагт сумдад уул уурхай зөвшөөрөлгүй хууль бусаар ажиллаж байна гэх гомдлын дагуу ЗДТГ-ын ХБТХОХ-ийн Геологи уул уурхайн байцаагч, аймгийн Цагдаагийн газрын экологийн ахлах мөрдөгч, сэтгүүлч нарын бүрэлдэхүүнтэй хяналт шалгалт хийхэд “Өгөөмөр-Өргөө” ХХК нь сумтай хамтран ажиллах гэрээ хийгээгүй, уулын ажлын төлөвлөгөө, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг батлуулахаар хүсэлтээ холбогдох яаманд хүргүүлсэн. Бичиг баримтын бүрдэлгүй үйл ажиллагаа явуулж байсныг зогсоож 159999, 159217, 0044635, 065751 дугаартай лацаар лацдан бичиг баримтын бүрдэл бүрэн болтол олборлох үйл ажиллагааг зогсоосон. Хэрэгжилт-100 хувь
4.11.	Эвдэрч, эзэнгүй орхигдсон талбайд нөхөн сэргээлт хийх	Аж ахуйн нэгжийн хөрөнгө 70.0	Төсөл хөтөлбөр, аж ахуйн нэгжийн хөрөнгөөр нөхөн сэргээлт хийсэн байна.	20 га-аас доошгүй талбайд нөхөн сэргээлт хийсэн байна.	Эвдэрч, эзэнгүй орхигдсон талбайд нөхөн сэргээлт хийх, биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд Нарийнтээл, Баруунбаян-Улаан сумдын хилийн зааг Таацын голд гар аргаар ашигт малтмал олборлогч иргэдийн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орж, нөхөн сэргээгдээгүй орхигдсон 30 га газарт ашигт малтмалын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшин үйл ажиллагаа явуулж буй “АУМ-Алт” ХХК, “Өгөөмөр-Өргөө” ХХК, “Баярсгоулд” ХХК-иуд, Зүүнбаян-Улаан сумын Улаандэл хэмээх газарт хууль бус үйл ажиллагаа ажиллагааны улмаас эвдрэлд

					орсон 20 га газарт “Галт үнэг” ХХК, “Эм эс бэл майнинг” ХХК-иуд тус тус техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн. Аймгийн ИТХ-ын 2019 оны 10/01 дугаар тогтоолоор бичил уурхайн зориулалтаар тусгай хэрэгцээнд авсан Нарийнтээл сумын орших 34.6 га газарт бичил уурхайн нөхөрлөлүүдээр техникийн нөхөн сэргээлгэж аймгийн Засаг даргын захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсэг актаар хүлээн авсан. Хэрэгжилт-100
4.12.	“Нөхөн сэргээлт-2024” нэгдсэн арга хэмжээний аймгийн дэд ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, дэмжиж ажиллах	Орон нутгийн төсөв	Ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлсэн байна.	Ажлын хэсгийг үйл ажиллагааг хэвийн явуулах санхүүжилтийг шийдвэрлэсэн байна.	Уул уурхайн нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрчимжүүлэх зорилгоор “Нөхөн сэргээлт-2024” арга хэмжээний хэрэгжилтийг орон нутагт хангах ажлын хэсэг 5 удаа уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаанд хамтарсан хяналт шалгалт хийж, нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрчимжүүлэх үүрэг чиглэл өгч ажилласан. Ашигт малтмал ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч “АУМ-Алт”ХХК, “Өгөөмөр-Өргөө”ХХК, “Баярсгоулд” ХХК, “Империо майнинг” ХХК, “Галт үнэг” ХХК, “Эм эс бэл майнинг” ХХК-иуд тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний дагуу техникийн нөхөн сэргээлт 85.07 га, биологийн нөхөн сэргээлт 31.5 га талбайд нөхөн сэргээлт хийсэн. 2023 онд аймгийн хэмжээнд техникийн нөхөн сэргээлтийг 169.67 га, биологийн нөхөн сэргээлтийг 31.5 га талбайд хийж гүйцэтгэснийг аймгийн Засаг даргын 2020 оны 05 дугаар сарын 28-ны өдрийн А/245 дугаар захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсэг хүлээн авч, акт, дүгнэлт гаргасан. Хэрэгжилт-100 хувь
Зорилт-5. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийг хамгаалах талаар					
5.1.	Аймгийн томоохон голуудын урсац бүрэлдэх эхийг улсын тусгай	-	Шаардлагатай газруудыг тусгай		Аймгийн газар нутгийн байгалийн унаган төрх, хэв шинжийг хадгалах, ховор, ховордсон ургамал, амьтан, усны нөөц, газрын өвөрмөц

	хамгаалалтад авах		хамгаалалтад авсан байна.	Аймгийн томоохон голуудын урсац бүрэлдэх эхийг улсын тусгай хамгаалалтад авах үндэслэлийг боловсруулан аймаг, сумын ИТХ-ын саналыг БОАЖЯаманд хүргүүлсэн байх	тогтоц, түүхийн дурсгалт газар түүний орчныг хамгаалах зорилгоор Онги, Таац голын урсац бүрэлдэх эх бүхий Уянга, Нарийнтээл сумдын нутагт орших “Хангайн нуруу”-ны салбар уулсын үзүүр төгсгөл хэсэг, Баруунбаян-Улаан, Богд сумдын нутагт орших “Зүүн богд уул”-ын нийт 154.170 га тус тус байгалийн нөөц газрын ангиллаар Улсын тусгай хамгаалалтад авах тухай аймгийн Засаг даргын саналыг аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2023 оны 04 дүгээр сарын 14-ны өдрийн 18/03 дугаар тогтоолоор дэмжсэн. Тус тусгай хамгаалалтад авах санал уламжлах тухай тогтоолыг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яаманд хүргүүлээд байна. Хэрэгжилт-70 хувь
5.2.	Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагт зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хамтарсан хяналт шалгалт хийх	-	Хамтарсан хяналт шалгалтыг 4-өөс доошгүй удаа зохион байгуулсан байна	Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагт хамраарагдах сумдад	Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутгийн байгаль хамгаалагч, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчид хууль бус зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор Хархорин, Бат-Өлзий сумдын сум дундын Цагдаагийн хэлтсийн экологийн асуудал хариуцсан байцаагч нартай хамтран хөдөлгөөнт болон явуулын постыг ажиллуулж, урьдчилан сэргийлэх 6, төлөвлөгөөт 3, төлөвлөгөөт бус 1, иргэдийн гомдол мэдээллээр 3, нийт 13 удаа хяналт шалгалтын ажлыг зохион байгуулсан. Урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр 5 төрлийн брошур бэлтгэн давхардсан тоогоор 580 өрхийн 2500 иргэдэд тараан ухуулга сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулсан Хяналт шалгалтаар илрүүлсэн 10 зөрчлийн “Очир алт хүү” ХХК-ны зөрчилд хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэж, Бат-Өлзий сумын орон нутгийн орлогот 5.0 сая төгрөгний торгууль орууллаа. Загасны 4 зөрчилд улсын байцаагчийн дүгнэлт гарган, улсын байцаагчийн актаар 6.0 сая төгрөгийн нөхөн төлбөр тогтоож хамгаалалтын захиргааны дансанд 1.2 сая төгрөг, уур амьсгалын санд 4.772.764 мянган төгрөгийг тус

					<p>тус төвлөрүүлсэн байна.</p> <p>Өвөрхангай аймгийн Бат-Өлзий сумын нутаг Хойд-Агуйтад худалдаа үйлчилгээ явуулах зорилгоор зөвшөөрөлгүй байшин барьсан 5 иргэнд зөрчил арилгах албан шаардлага хүргүүлж зөрчлийг арилгалаа.</p> <p>Хэрэгжилт-100</p>
5.3.	<p>Улсын тусгай хамгаалалттай газрын хамгаалалтын захиргаатай хамтран тусгай хамгаалалттай газрын орчны бүсэд амьдарч буй иргэдэд байгаль орчныг хамгаалах чиглэлээр сургалт, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулах</p>	-	<p>Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сургалт сурталчилгааг 4 доошгүй удаа зохион байгуулсан байна.</p>	<p>Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагт хамрагддаг сумдад</p>	<p>Орхоны хөндийн байгалийн цогцолборт газрын хамгаалалтын захиргаа, Хархорин сумын Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч нар хамтран ЕБС-ын сурагчдад байгаль орчны боловсролыг дэмжих арга хэмжээг Хархорин сумын Орхон цогцолбор сургуулийн 1-5 ангийн 400, 2-р сургуулийн 300 гаруй хүүхдүүдэд байгалийн аялал зохион байгуулж, Орхоны хөндийн байгалийн дурсгалт газруудын талаарх танин мэдэхүйн мэдээлэл, мод бут тарих, арчлан ургуулах талаар мэдээлэл зөвлөгөө өгч, АХА тэмцээн зохион байгууллаа.</p> <p>Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх санамж 800 ширхэг, ой, хог хаягдлын тухай хуулийн тараах материал 500 ширхэг, тусгай хамгаалалттай газар нутаглаж байгаа иргэнтэй хамтран ажиллах 500 гэрээ байгууллаа.</p> <p>Бат-Өлзий сумын хэсэг Бөөрөг, Хөх давааны аманд ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хог хаягдлыг ил задгай хаяхгүй байх талаар хориглосон тэмдэг бүхий 2 ширхэг самбар байршууллаа</p> <p>Бат-Өлзий, Хархорин суманд ажиллаж байгаа Орхоны хөндийн байгалийн цогцолборт газрын хамгаалалтын захиргааны болон Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газрын байгаль хамгаалагчид багийн иргэдийн нийтийн хурлуудад ээлжлэн оролцож иргэдэд ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, мод бэлтгэл, хог хаягдал, байгаль орчны эсрэг гэмт хэрэг зөрчил үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх талаар мэдээлэл өгч тараах материал тарааж ажиллалаа. Хэрэгжилт-100 хувь</p>

5.4.	Зэрлэг амьтдын байршил бүхий газарт биотехникийн арга хэмжээ авах	-	Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагт биотехникийн арга хэмжээ авсан байна.	Улсын хамгаалалттай нутаг тусгай газар	<p>Орхоны хөндийн байгалийн цогцолборт газрын хамгаалалтын захиргааны байгаль хамгаалагч нар цаг хүндэрсэн үед зэрлэг ан амьтанд зориулж биотехник арга хэмжээ авах зорилгоор 500 боодол өвс, 2 тн хужрыг Бат-Өлзий сум хариуцсан байгаль хамгаалагч нар нутгийн иргэдтэй хамтарч Их мойлт, Хөнөг, Хонгорын бургас, Нарийн, Тонгорогын даваа, Улааны эх, Төмөрт, Байцын нуруу гэх газруудад 400 кг хужир, 150 боодол өвс тавьж өгсөн.</p> <p>Хархорин сумын Засаг даргын Тамгын газартай хамтран Орхон багийн Бэлчир, Жалбаа багийн Их эрээнд 3 байршилд биотехникийн арга хэмжээ авч 100 боодол өвс, 300 кг хужир, Хужирт сумын Мухдаг, Төвхөн хийд зэрэг байршилд ойн туруутан амьтдад зориулан 500 кг хужир 150 боодол өвс тавьж биотехникийн арга хэмжээ авсан. Цаг хүндэрсэн үед хэрэглэх 500 боодол өвс 3 тн хадлан, 2 тн хужир нөөцлөөд байна.</p> <p>Хэрэгжилт-100 хувь</p>
Зорилт-6. Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх талаар					
6.1.	Аймгийн аялал жуулчлалын бүс нутгийн онцлогт тулгуурлан аялал жуулчлал эвент арга хэмжээнүүдийг зохион байгуулах, "ITM" олон улсын аялал жуулчлалын үзэсгэлэнд оролцох	Улс, орон нутгийн төсөв	Эвент арга хэмжээнүүдийг зохион байгуулсан эсэх	Уламжлал болон зохион байгуулагддаг эвент арга хэмжээнүүдийг зохион байгуулсан байна.	<p>Жуулчдын гол чиглэл дагуу бүс нутгийн онцлогт тулгуурлан Хархорин суманд 07 сарын 15-17-ны хооронд "Торгоны зам-Хархорум хот" соёл, аялал жуулчлалын фестивалийг, Хужирт суманд 07 сарын 22-нд "Монгол эсгий урлалын баяр", Бат-Өлзий суманд 7 сарын 23-нд "Сарлагийн баяр" эвентүүдийг зохион байгуулж, давхардсан тоогоор нийт 500 гаруй жуулчид үзэж сонирхсон. Дээрх эвентүүдийг зохион байгуулахад орон нутгийн төсвөөс 60.0 сая, улсын төсвөөс 10.0 сая төгрөгийг зарцуулсан. Өвлийн аялал жуулчлалын эвент "KARAKORUM ICE FESTIVAL" 2023 оны мөсөнд авиралтын тэмцээнийг 12 дугаар сарын 9,10-ны өдрүүдэд зохион байгуулахаар бэлтгэл хангаж байна.</p> <p>Жил бүр уламжлал болон зохион</p>

					байгуулагддаг ИТМ-2023 олон улсын аялал жуулчлалын үзэсгэлэн 2023 оны 10 сарын 27-30-ны өдрүүдэд “Ногоон хөрөнгө оруулалт-бидний ирээдүй” уриатайгаар зохион байгуулагдаж тус аймгаас 20 жуулчны бааз, 4 зочид буудал, 2 үйлчилгээний цогцолбор төв, үзвэр үйлчилгээ эрхлэгч 1, нийт 27 аж ахуй нэгж, байгууллага нэгдсэн зохион байгуулалттайгаар оролцож үйл ажиллагаагаа сурталчилж, гэрээ хэлэлцээр байгууллаа. Хэрэгжилт -100 хувь
6.2.	Зочлох үйлчилгээний төрөлжсөн сургалт зохион байгуулах	Орон нутгийн төсөв	Сургалт зохион байгуулсан эсэх	Мэргэжлийн холбоодтой хамтран зохион байгуулсан байна.	Аймгийн хэмжээнд 2023 оны байдлаар аялал жуулчлалын чиглэлээр 70 гаруй аж ахуй нэгж үйл ажиллагаа эрхэлж, 800 гаруй иргэд салбарт ажиллаж байна. Эдгээр иргэдийг чадавхжуулах зочлох үйлчилгээний сургалтыг төр болон хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар 4 удаагийн сургалт зохион байгуулж, нийт 96 иргэнийг хамруулсан. Аймгийн Политехникийн коллежтой хамтран 2022-2023 оны хичээлийн жилд аяллын хөтөч, зочид буудлын үйлчилгээний ажилтны ангид аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа орон нутгийн 50 иргэнийг суралцуулах ажлыг зохион байгуулж, 36 иргэнд мэргэжлийн үнэмлэхтэй олгосон. Боловсролын сангаас суралцагчдад 63.0 сая төгрөгийн сургалтын тэтгэлэг олгогдсон. Хэрэгжилт -100 хувь
6.3.	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн нөөцөд тулгуурлан эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх	-	Эко аялал жуулчлал эрхлэгчдийн тоо	Эко аялал жуулчлал эрхлэгчдийн тоо өмнөх оноос нэмэгдүүлнэ.	Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн 2020 оны 05 дугаар сарын 24-ний өдрийн 37 дугаар тогтоолоор “Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа иргэд баримтлах журам”-ыг шинэчлэн баталсан. Журмын хэрэгжилтийн хүрээнд 2023 оны байдлаар Бат-Өлзий сумын Хүрхрээ, Хойд агуйт, Хустай, Төвхөн хийд орчимд 53 өрх, Уянга сумын Хүйсийн найман нуур орчим 16 өрх, Бүрд сумын Элсэн тасархайд 4 өрх, Богд сумын Сэрвэн хайрханд 3 өрх нийт 76 өрх эко гэр ажиллуулж байгаа бөгөөд морин аяллын хөтөч 31 иргэн байна. Энэ нь өмнөх онтой

					харьцуулахад эко аялал жуулчлал эрхлэгч нутгийн иргэдийн тоо нэмэгдсэн байна. Орхоны хөндийн байгалийн цогцолборт газар аялал жуулчлалын чиглэлээр бизнес эрхлэх сонирхолтой иргэдийн судалгааг гаргаж, БОАЖЯамнд хүргүүлсэн. Хэрэгжилт -100 хувь
6.4.	Аймгийн аялал жуулчлалын дэд хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж, батлуулах	-	Аялал жуулчлалын дэд хөтөлбөрийг боловсруулж, батлуулсан байна.	Аймгийн хэмжээнд	Сумдын ЗДТГазар болон аймгийн аялал жуулчлалын холбоо, аж ахуй нэгжүүдээс аймгийн аялал жуулчлалын дэд хөтөлбөрт тусгах саналуудыг авч, нэгтгэн боловсруулж, аймгийн Засаг даргын зөвлөлийн хурлаар 2 удаа хэлэлцүүлсэн. Гэвч “Аялал жуулчлалын тухай хууль” 2023 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдөр шинэчлэгдэн батлагдаж, хэрэгжиж эхэлсэн. Тус хуульд улс, орон нутгийн аялал жуулчлалын бүс тогтооно, улсын аялал жуулчлалын бүсийг, орон нутгийн аялал жуулчлалын бүстэй давхцуулж тогтоохыг хориглоно гэж заасан. Аялал жуулчлалын хуулийн дагуу аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2023 оны 11 сарын 30-ны өдрийн хурлаар аймгийн аялал жуулчлалын бүсийг тогтоосон. Хэрэгжилт-100 хувь
6.5.	Аймгийн төвд байнгын ажиллагаатай жуулчны мэдээллийн төв ажиллуулах, холбогдох санхүүжилтийг шийдвэрлэх				Хархорин суманд баригдаж байгаа Аялал жуулчлалын гудамж төслийн хүрээнд Аялал жуулчлалын мэдээллийн төв байгуулахаар зураг төсөвт тусгасан. Хэрэгжилт тооцох боломжгүй.
Зорилт-7 Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох талаар:					
7.1.	Оюутан сурагчид, олон нийтэд хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох чиглэлээр мэдлэг, мэдээлэл олгох арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх		Зохион байгуулсан арга хэмжээний тоогоор	Аймгийн хэмжээнд уг чиглэлээр 3-аас доошгүй арга хэмжээг хэрэгжүүлж ажилласан байна	Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох төлөвлөлтийн процессыг боловсронгуй болгох үндэсний чадавхыг бэхжүүлэх /NAP/ төслийн багтай хамтран “Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, нөлөөллийг бууруулах үндэсний стратеги төлөвлөгөө боловсруулах” ажлын төсөлд санал авах уулзалт хэлэлцүүлгийг 2023 оны 04 дүгээр сарын 17-ны өдөр зохион байгуулсан. Тус хэлэлцүүлэгт төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын

				<p>нийт 20 гаруй төлөөлөл оролцсон. Өвөрхангай аймгийн төрийн бус байгууллагуудын нэгдсэн холбоо “Уур амьсгалын өөрчлөлтийн сөрөг нөлөөллийг сааруулах ба дасан зохицох чадавхыг нэмэгдүүлэх нь” зөвлөлдөх уулзалтад Уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг байгаль орчны салбараас авч хэрэгжүүлж буй бодлого, чиглэлийн талаар мэдээлэл өгсөн тус уулзалтад Арвайхээр сумын багийн Засаг дарга нар, тариаланч малчдын төлөөлөл 60 гаруй иргэд, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын төлөөлөл оролцсон.</p> <p>Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газраас Даян дэлхийн ногоон хөгжлийн институттай хамтран “Уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх мэдлэг, чадавхыг бэхжүүлэх” сургалтын 2 дахь шатны сургалтыг зохион байгуулсан. Тус сургалтад төрийн болон төрийн бус байгууллагын нийт 30 гаруй албан хаагчид хамрагдсан. Сургалтын үеэр ДДНХИ-ийн Ази-Номхон далайн бүс хариуцсан захирал Ачала Абэйсинх, Даян Дэлхийн ногоон хөгжлийн институтын Монгол дахь суурин төлөөлөгч Аннака Питерсон нар тус сургалтын үйл ажиллагаатай биечлэн танилцаж, ДДНХИ-ийн зүгээс Өвөрхангай аймагтай хэрхэн хамтран ажиллаж болох боломжуудын талаар санал солилцож ДДНХИ-ийн зүгээс Уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох чиглэлээр хэрэгжүүлэх төсөл хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, Өвөрхангай аймгийг олон улсын байгууллага, доноруудын тусламжтайгаар ногоон санаачилгаар тэргүүлэгч загвар аймаг болж хөгжихөд боломжит бүх талаар дэмжин, хамтран ажиллахад бэлэн байгаа гэдгээ бидэнд илэрхийлсэн.</p> <p>Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, Ойн газар. НҮБ-ын Байгаль орчны хөтөлбөр, Уур амьсгалын өөрчлөлтийн судалгаа, хамтын</p>
--	--	--	--	--

					ажиллагааны төв хамтран Уур амьсгалын ногоон сангийн санхүүжилтээр "Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох төлөвлөлтийн процессыг боловсронгуй болгох үндэсний чадавхыг бэхжүүлэх" /NAP/ төслийн хүрээнд "Уур амьсгалын өөрчлөлтөд Ойн салбарын дасан зохицох чадавхыг нэмэгдүүлэх" чиглэлээр C4ecosolution зөвлөх үйлчилгээний багийнхан Өвөрхангай аймагт хэрэгжүүлэх төслийн санал боловсруулах уулзалтыг Арвайхээр, Бат-Өлзий сумдад зохион байгуулж холбогдох албан хаагчдыг хамрууллаа. Хэрэгжилт -100 хувь
Зорилт-8 Салбар дундын зохицуулалт, уялдааг хангаж хамтран ажиллах талаар яамны санхүүжилтээр хийгдэх ажлууд					
8.1.	Эрдэнэзуу музейн "Аялал жуулчлалын гудамж" төсөл /Өвөрхангай, Хархорин сум/	УТ	Аялал жуулчлалын гудамжийг ашиглалтад оруулсан эсэх	Хяналт тавих, хүлээн авах	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар Хархорин сумд баригдаж байгаа Хархорин, Эрдэнэзуу музейг холбосон аялал жуулчлалын гудамж байгуулах 4 багц ажил хийгдэж байна. Одоогийн байдлаар "Цэвэр ус, ариутгах татуургын шугам сүлжээ, бохирын цооног хийх багц ажлын хүрээнд 520 метр цэвэр усны шугам, 480 метр бохир усны шугам татах ажил, "Гадна цахилгаан хангамж, гэрэлтүүлэг" багц ажлаас 1500 метр агаарын шугам татаж, 04 кв дэд станцыг байршуулах, "Явган зам, гадна хайс, сүүдрэвч" багц ажлын хүрээнд 1100 метр хайсан хашаа, явган замын газар шорооны ажил тус тус хийгдээд байна. "Авто зогсоол, эко хавтан" багц ажлын хүрээнд 28700м2 хатуу хучилттай авто зогсоол, 3580м2 эко хавтан зам баригдаж байна Хэрэгжилт 70 хувь
8.2.	Аялал жуулчлалын байгаль, түүх, соёлын өв бүхий газруудад ариун цэврийн газар, авто зогсоол бүхий отоглох цэг байгуулах	УТ	3-аас доошгүй бүс нутагт	Хяналт тавих, хүлээн авах	-Хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар Орхоны хөндийн аялал жуулчлалын бүс нутаг Хархорин суманд "Гэр комплекс", Өндөр Гэгээн Занабазарын түүхэн замналын аялал жуулчлалын бүс нутаг Өлзийт сумын Бор хошуунд "Альфа тур" үйлчилгээний цогцолбор, Говийн бүсийн аялал жуулчлалын аялал жуулчлалын бүс нутаг Баруунбаян-Улаан

					суманд “Гарьд” элсний амралт шинээр ашиглалтад орж, аялал жуулчлалын чиглэлээр бизнес эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж ажилласан. Хэрэгжилт 100 хувь
8.3.	“Торгоны зам-Хархорум хот”, “Сарлагийн баяр”, “Монгол эсгий урлалын баяр”, “Kharakhorum ice festival” мөсөн хананд авиралтын тэмцээн	УТ	Аялал жуулчлалын эвент арга хэмжээг зохион байгуулсан эсэх	Аялал жуулчлалын эвент арга хэмжээг зохион байгуулсан байх	Жуулчдын гол чиглэл дагуу бүс нутгийн онцлогт тулгуурлан Хархорин суманд 07 сарын 15-17-ны хооронд “Торгоны зам-Хархорум хот” соёл, аялал жуулчлалын фестиваль, Хужирт суманд 07 сарын 22-нд “Монгол эсгий урлалын баяр”, Бат-Өлзий суманд 7 сарын 23-нд “Сарлагийн баяр” эвентүүдийг тус тус зохион байгуулж, давхардсан тоогоор нийт 5.0 гаруй жуулчид үзэж сонирхсон. Дээрх эвентүүдийг зохион байгуулахад орон нутгийн төсвөөс 60.0 сая, улсын төсвөөс 10.0 сая төгрөгийг зарцуулсан. Өвлийн аялал жуулчлалын эвент “KARAKORUM ICE FESTIVAL” 2023 оны мөсөнд авиралтын тэмцээнийг 12 дугаар сарын 9,10-ны өдрүүдэд зохион байгуулахаар бэлтгэл хангагдсан. Хэрэгжилт 100 хувь
Дундаж үнэлгээ					97,4

ГЭРЭЭНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ ХЯНАСАН

АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН
ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХЭЛТСИЙН ДАРГА

Т.ҮРЖИНПҮРЭВ

ТАЙЛАГНАСАН

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ГАЗРЫН ДАРГА

Г.БАЯСГАЛАН

					суманд "Гарьд" элсний амралт шинээр ашиглалтад орж, аялал жуулчлалын чиглэлээр бизнес эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж ажилласан. Хэрэгжилт 100 хувь
8.3.	"Торгоны зам-Хархорум хот", "Сарлагийн баяр", "Монгол эсгий урлалын баяр", "Kharakhorum ice festival" мөсөн хананд авиралтын тэмцээн	УТ	Аялал жуулчлалын эвент арга хэмжээг зохион байгуулсан эсэх	Аялал жуулчлалын эвент арга хэмжээг зохион байгуулсан байх	Жуулчдын гол чиглэл дагуу бүс нутгийн онцлогт тулгуурлан Хархорин суманд 07 сарын 15-17-ны хооронд "Торгоны зам-Хархорум хот" соёл, аялал жуулчлалын фестиваль, Хужирт суманд 07 сарын 22-нд "Монгол эсгий урлалын баяр", Бат-Өлзий суманд 7 сарын 23-нд "Сарлагийн баяр" эвентүүдийг тус тус зохион байгуулж, давхардсан тоогоор нийт 5.0 гаруй жуулчид үзэж сонирхсон. Дээрх эвентүүдийг зохион байгуулахад орон нутгийн төсвөөс 60.0 сая, улсын төсвөөс 10.0 сая төгрөгийг зарцуулсан. Өвлийн аялал жуулчлалын эвент "KARAKORUM ICE FESTIVAL" 2023 оны мөсөнд авиралтын тэмцээнийг 12 дугаар сарын 9,10-ны өдрүүдэд зохион байгуулахаар бэлтгэл хангагдсан. Хэрэгжилт 100 хувь
Дундаж үнэлгээ					97,4

ГЭРЭЭНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ ХЯНАСАН
 АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН
 ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХЭЛТСИЙН ДАРГА ДУРЖИНПҮРЭВ
 ТАЙЛАГНАСАГ
 БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ГАЗРЫН ДАРГА Г. БАЯСГАЛАН

